

בין טהרן לשלוחותיה: פני האזור להסלמה?

31.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

מאז שנות ה-80 מקדמת איראן מסע טרור נגד ארה"ב כעוגן מרכזי בשאיפתה להשיג הגמוניה אזורית [1] למרות זאת, סימנים רבים מעידים שממשל ביידן לא יחרוג ממדיניותו, ולא יכה באיראן.

ישראל חייבת לשים למטרה את "ראש התמנון" [2] איראן

31.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

ישראל חייבת לפעול נגד איראן במסגרת דוקטרינת הביטחון הישראלית שהיא נדרשת לגבש מחדש לאחר ה-7 באוקטובר. במסגרת ההגנה על גבולותיה, היא אינה יכולה להסתפק בלחימה נגד שלוחיה של איראן אלא צריכה להציב למטרה את איראן, בהתאם לתפקיד הקריטי שלה בערעור ביטחונה של ישראל.

מאז ה-7 באוקטובר ניטשת מחלוקת באשר למידת מעורבותה של איראן במתקפת חמאס, בדגש על השאלה האם ידעה מראש על המתקפה והייתה שותפה לתכנונה. גם אם טהרן לא ידעה על המתקפה, אחריותה לטבח ולטרור המזוויע מצד חמאס ברורה לכול. למעשה, חמאס לא יכול היה לבצע את המתקפה ללא הסיוע השיטתי שקיבל מטהראן לאורך עשרות השנים.

מבין המידע שפורסם מאז המתקפה, התחדדה האחריות והמעורבות האיראנית. ראשית, ראשי הזרוע הצבאית של חמאס עמדו בקשר שוטף עם ראשי המערכת הביטחונית באיראן, ותכננו איתם את מהלכיהם נגד ישראל. בריאיון לתקשורת האיראנית, ב-8 בנובמבר, הדגיש אסמאעיל כות'רי, כיום חבר ועדת חוץ וביטחון במג'לס האיראני, ובעבר מפקד בכיר במשה"מ (שימש בין היתר כמפקד כוחות משה"מ בטהראן), את שותפות מפקד כוח קודס במשה"מ, קאסם סולימאני (שחוסל ע"י ארה"ב בינואר 2020), בתכנון מתקפות חמאס.

כות'רי הצהיר שמפקד הזרוע הצבאית בחמאס, מוחמד דף, תכנן ביחד עם סולימאני רבים מהמבצעים של חמאס, ולכן "היכולת הדרושה למבצע הזה אינה נוגעת ליום או יומיים אלא חוזרת כמה שנים אחורה". מעבר לתכנון, כות'רי הזכיר את אחריותה של טהראן לבניין הכוח של חמאס באומרו ש"חזית ההתנגדות מילאה את ידיהם של חמאס והג'יהאד האסלאמי בעזה, ולכן

חמאס ביצעה את המבצע הזה באמצעות יכולות גבוהות". שיתוף הפעולה האינטנסיבי הזה נמשך גם לאחר חיסול סולימאני, ושרד את המשבר ביחסי איראן-חמאס בעקבות תמיכת חמאס במורדים הסורים. כזכור, בשנים הראשונות לפרוץ המלחמה בסוריה פינתה חמאס את מפקדותיה מסוריה לקטר, ומחבלים מהזרוע הצבאית שלה אף השתתפו בקרבות לצד המורדים נגד כוחותיו של אסד.

עם זאת, היא שינתה את מדיניותה בהמשך, וביתר שאת לאחר שהסתבר שאסד הצליח לשרוד בעקבות התמיכה שקיבל מרוסיה ומאיראן. היחסים בין אסד לחמאס לא שוקמו במלואם מאז (למרות הפגישה ההיסטורית בדמשק בין אסד לבכירי חמאס, ח'ליל אל-חיה ואוסמה חמדאן, באוקטובר 2022). עם זאת, מסתמן ששיתוף הפעולה בין איראן לזרוע הצבאית בחמאס נמשך לאורך השנים, למרות ניסיונה של איראן לחתור תחת חמאס ברצועת עזה, בעיקר באמצעות הקמת ארגון מתחרה לחמאס, אל-צאברין, ב-2014.

כך, במאמר שפרסמה בדצמבר הסבירה חוקרת הזירה הפלסטינית, לילא סאורת (Leila Seurat) ממכון המחקר The Arab Centre for Research and Political Studies, שהפגינה את נגישותה לחמאס באמצעות ראיונות שקיימה עם בכירי הארגון בעזה ובלבנון, שבכירי הזרוע הצבאית, ובראשם סגן מפקד הזרוע, מרואן עיסא, שמרו לאורך השנים על יחסים איתנים עם איראן, חרף הפגיעה ביחסי איראן-חמאס בצל המלחמה בסוריה. במסגרת זאת, ציינה, "נהג עיסא לבקר בטהראן כל אימת שהתאפשר לו".

זאת ועוד, הצהרות מטהראן אף חידדו את ההבנה לגבי תרומתה המכריעה של טהראן בפיתוח מערך המנהרות של חמאס. בריאיון לתקשורת האיראנית באמצע נובמבר סיפר הפרשן האיראני אמיר מוסוי, המקורב לחוגי המשטר בטהראן ונחשב לאחד משופרי הראשיים לתקשורת הערבית, שסולימאני הפקיד בידי חמאס טכנולוגיות מתקדמות לטובת קידום מערך התת-קרקע שלו. לדבריו, חמאס קידם את המערך הזה בזכות פיקוח ישיר של סולימאני על הציוד הטכנולוגי שהפקיד כוח קודס בידי חמאס, ושבזכותו הצליחה חמאס להקים ברחבי עזה מערך תת-קרקע משוכלל. בהקשר זה הסביר שמחבלי חמאס בנו את המנהרות כך שתהיינה עמידות בפני הכנסת גזים רעילים או ניסיונות להציפן במים.

לצד זאת, בראשית ינואר חשף צה"ל תשתית טרור ורכיבי ייצור ופיתוח טילים מדויקים של חמאס בהנחיה איראנית בדרג' תופאח שבצפון רצועת עזה. חשיפה זו מחדדת את הידיעה שאיראן הבריחה ידע מתקדם לרצועת עזה, באמצעות הדרכות שהעבירה למומחי חמאס והג'יהאד האסלאמי בשטחה (כפי שהצהיר בפומבי נציג הג'יהאד האסלאמי בטהראן, נאצר אבו-שריף, בריאיון לתקשורת בנובמבר 2018). גם ההכשרות שקיבל בטהראן מוחמד זווארי (חוסל ב-2016), ממקימי מערך הכטב"מים של חמאס, ממחישות את נחישותה של טהראן לייצא את הידע שלה לידי חמאס בעזה, כצלע משלימה למערך המנהרות שנתקל בקושי מסוים לאחר שמצרים תחת סיסיו פעלה מולו באופן חלקי.

יחסי איראן-חמאס אינם יחסי מרות אלא שותפות אסטרטגית, שבמסגרתה טהראן מציידת את חמאס במיטב הטכנולוגיות והאמל"ח שברשותה. במסגרת דוקטרינת הביטחון החדשה שישראל נדרשת לגבש, היא אינה יכולה להשלים עם החתרנות האיראנית ברצועת עזה. לפיכך, כאקט משלים לשליטה צבאית ישראלית ברצועת עזה ולהקמת מערך מסכל בציר פילדלפי או בסביבתו, היא חייבת לפעול ישירות נגד איראן. זאת בהתאם לצפי שתשאף לשקם את חמאס לאחר המלחמה, בהיותה "ראש התמנון" והספק העיקרי שמאמן, מממן, מחמש ומצייד את חמאס.

בהתאם לכך, ולאור אחריותה של איראן גם לקידום הטרור בגבולה הצפוני של ישראל, על ישראל לאמץ אסטרטגיה חדשה ועדכנית כהגנה עצמית נגד הפעילות שאיראן מקדמת להשמדת ישראל באמצעות כיתורה תחת איום משמעותי בלתי נסבל. תכליתה תהיה למנוע תקומה והתבססות של מליציה המגובה בידי איראן בגבולות ישראל. במסגרת זאת, נהיר כי לצד מאמציה השוטפים ברצועת עזה, על ישראל לפגוע ישירות בתוך איראן באותן היכולות שאיראן מעניקה לשלוחיה באזור, לצד המשך פעילותה נגד כוח קודס. כך, עליה לקדם מתקפות ממוקדות נגד יכולות הכטב"מ ותוכנית הטילים של איראן, מתוך הנחה מבוססת שאמל"ח שקיים בידי איראן מגיע בסופו של דבר לשלוחיה באזור.

לצד זאת, ישראל אינה יכולה לאפשר את המשך המימון שטהראן מעניקה לחמאס. לכן, לצד מדיניות הסנקציות, שהוכח שאין בכוחה למנוע לחלוטין את המשך המימון האיראני, על ישראל לקדם חנק של המקורות הכספיים שבאמצעותם איראן מעבירה את המימון, כולל חלפני כספים שבאמצעותם מתבצעות עסקאות חוואלה עם חלפנים מרצועת עזה.

הפעילות האינטנסיבית הישראלית המוצעת נגד איראן אינה צפויה להביא למלחמה עם איראן, ראשית משום שטהראן תחשוש שמלחמה כזו תשחק לידי ישראל כיוון שתאפשר לה לתקוף את מתקני הגרעין שלה. שנית, לאור משבר הלגיטימציה המתמשך שהמשטר סובל ממנו ספק רב אם יבחר להכניס עצמו למלחמה שתסכן את שרידותו מבית. שלישית, טהראן מבינה שבתרחיש של מלחמה נגד ישראל תתקשה ארה"ב לעמוד מנגד ותיאלץ להשתתף במלחמה כנגזרת מחשיבותה האסטרטגית של ישראל עבור מדיניות ארה"ב באזור, ושותפות הערכים הקושרת בין ישראל לארה"ב בברית עמוקה.

סיכול ממוקד הוא כלי אפקטיבי, אך האם

בהכרח משנה את פני הלחימה?

31.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף | written by

חיסול בכיר חמאס סאלח עארורי מעלה שוב את סוגיית הכדאיות של הסיכולים הממוקדים? האם מדובר בכלי שהוכיח את עצמו במאבק העיקש מול הטרור, ומה הן מטרותיו?

כיצד התגבשה המדיניות הישראלית והאמריקאית כלפי תוכנית הגרעין האיראנית?

31.01.2024 | ד"ר רפאל בן לוי | written by

אנו שמחים להודיע על פרסום ספרו של עמיתנו, ד"ר רפאל בן לוי, בנושא המדיניות הישראלית והאמריקאית כלפי תוכנית הגרעין האיראנית בהוצאה אקדמית Routledge.

על הספר:

ארצות הברית וישראל הן שתי המדינות הפעילות ביותר במאמץ הבינלאומי להתנגד לשאיפות של איראן בתחום הגרעין. עם זאת, האסטרטגיות שננקטו על ידי כל אחת מהמדינות הללו השתנו פעמים רבות לאורך העשורים האחרונים. ספר זה בוחן כיצד אסכולות שונות בתוך כל מדינה עיצבו את ההחלטות המרכזיות בסוגיה זו. בהסתמך על ראיונות רבים שנערכו עם פקידיים בכירים לשעבר בכל מדינה וכן מספרי זיכרונות של מנהיגים, ספר זה מתאר תחילה בפירוט את מערכות האמונות של האסכולות המתחרות בכל מדינה ולאחר מכן מנתח את החלטות המפתח במדיניות כלפי תוכנית הגרעין האיראנית, תוך בחינה קפדנית של השאלה באיזו המידה אמונות אלו השפיעו על המדיניות אל מול לחצים חומריים-חיצוניים. ניתוח מעמיק זה של המחלוקות והדילמות הפנימיות בתוך ההנהגה הלאומית של שתי המדינות הבולטות ביותר במאמץ למנוע איראן גרעינית מהווה מדריך חיוני עבור חוקרים וקובעי מדיניות שיתמודדו בהכרח עם דילמות דומות בגשתם אל אתגר מתמשך זה וכן עם מקרים נוספים של תפוצת נשק גרעיני ברחבי העולם.

המלצות:

מאיר בן-שבת, ראש מכון משגב, על הספר: "ד"ר בן לוי מספק ניתוח מעמיק של אינטרסים ושיקולים שעמדו לנגד עיניהם של המתדיינים הישראלים והאמריקנים. זהו ספר חובה לעוסקים בקביעת מדיניות ולחוקרים כאחד!"

פרופ' רוברט ליבור, אוניברסיטת ג'ורג'טאון בושינגטון, על הספר: "ספרו של ד"ר בן לוי מהווה תרומה חשובה לספרות על קבלת החלטות, תרבות אסטרטגית, השפעת רעיונות על מדיניות חוץ ולהבנתנו את התגובות השונות לתוכנית הגרעין האיראנית. זוהי עבודה חשובה ומקורית, במיוחד במתן הסבר להחלטות המדיניות שהתקבלו על ידי מנהיגי ארה"ב וישראל."

מתוך הפרק האחרון של הספר:

"הנסיבות הנוכחיות מעלות את השאלה האם אי פעם ניתן לעצור מדינה שנחושה להשיג נשק גרעיני. אכן, המקרה של צפון קוריאה הוא דוגמה לכישלון במניעת תוצאה זו. מהצד השני, המקרים של עיראק, סוריה ולוב מספקים דוגמאות למניעת תפוצה גרעינית מוצלחת, על ידי תקיפות צבאיות בשתי הראשונות, ועל ידי האיום המרומוז של פעולה צבאית באחרונה. זה מצביע על כך שהמדיניות היחידה שיכולה למנוע ממדינה שנחושה להשיג נשק גרעיני היא נכונות להשתמש בכוח. עם זאת, משטר של סנקציות כואבות, יחד עם איום אמין בכוח והצבת קו אדום ברור, עלולים להחליש את הנחישות והנכונות של אותה המדינה לנסות לחצות את הסף. זה למעשה ההבדל בין צפון קוריאה לאיראן. עבור צפון קוריאה, מהסיבות שפורטו לעיל, לא ארה"ב ולא דרום קוריאה היו מוכנות להציב איום אמין של מתקפת מנע וצפון קוריאה הבינה זאת. עבור איראן, לעומת זאת, היא עמדה מול איום כזה, תחילה בשנות ה-2000 מצד ארצות הברית, לאחר הפלישות לאפגניסטן ועיראק, ובשנות ה-2010 מצד ישראל. אטען שהסיבה שאיראן עדיין לא חצתה את הסף למרות עשרות שנים של פיתוח יכולות ההעשרה היא בגלל פעולות העיכוב החשאיות של ישראל, משטר הסנקציות המאקרו-כלכליות חסר התקדים, ובעיקר, האיום האמין המתמשך של ישראל בפעולה צבאית."

קישור לעמוד הספר באתר ההוצאה.

לא מורתעים: הגיע הזמן להשתמש בכל האמצעים שברשותנו להסרת האיום החות'י

31.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף written by

הקואליציה הבינ"ל צריכה להגיב באופן נחרץ, ועל ארה"ב וישראל לגבות מחיר מאיראן שהחלה

איראן מפחדת להצטרף למעגל הלחימה

31.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

written by
ישראל צריכה לנצל זאת בחוכמה ולתקוף את המערך של כוח קודס באיראן ובאזור, מתוך
אחריותו כמוציא לפועל של תורת הפעלת השלוחים.

החמצה אסטרטגית איראנית?

31.01.2024 | ד"ר יצחק קליין

עיקרי הדברים:

מתקפת חמאס על ישראל ביום 07.10.23 הייתה הצלחה טקטית אך כישלון אסטרטגי, לא רק לחמאס אלא גם למשטר האיראני שמממן, מאמן ומצייד את חמאס. בעקבות המתקפה פשטה בישראל ההבנה כי הניסיון לנהל יחסים עם שליחים (פרוקסים) איראניים באזור הוא טעות אסטרטגית. איראן מצידה החמיצה את ההזדמנות לפתוח במתקפה רב-חזיתית משולבת על ישראל בעוד שהאחרונה נתפסת לא מוכנה וללא כוחות מילואים מגויסים.

כעת, לאחר שישראל גייסה מילואים ופרסה אותם בחזיתות, ההזדמנות חלפה, גם אם חיזבאללה יבחר עכשיו לפתוח חזית חדשה מצפון.

עבור ישראל, חיסול חמאס בלבד לא יהיה הישג אסטרטגי של ממש. הישג מהסוג הרצוי ישיב לאיראן מלחמה שעה תוך גביית מחירים כבדים מאוד, שהרי הרפובליקה האסלאמית היא זאת שחימשה את חיזבאללה ושלחה אותה לטבוח בישראלים. הצורך הישראלי לחלץ הישג אסטרטגי משמעותי מהמלחמה הנוכחית מחייב תבוסת חיזבאללה בלבנון, שיכולותיו האסטרטגיות פעלו כגורם מרתיע על ישראל בשנים האחרונות. עבור ישראל, הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. חיסול חמאס וחיזבאללה כגורמים אסטרטגיים פירושו תבוסה משמעותית לאיראן, החושפת את המשטר למכות ולהפסדים נוספים.

עבור ארה"ב, ראוי שהניסיון של טהרן לחסל את בעלת הברית הקרובה ביותר שלה במזרח התיכון ישים קץ למדיניות שהייתה נהוגה עד כה [2] לנסות לשחד משטר תוקפני וטוטליטרי על מנת שיתנהג יפה. הדיפת ההשפעה האיראנית באזור משקפת מעתה את האינטרס האמריקני כמו את זה הישראלי.

הדרך החכמה היא שארה"ב תמשיך לתמוך בישראל מבחינה דיפלומטית ובאמצעי לחימה, ותנצל את מכותיה של ישראל נגד איראן כדי ליצור ברית מעצמות אזורית שיכולה, מבחינה פוליטית וצבאית, להמשיך להגביל את השפעתה של איראן באזור תוך שחרור ארה"ב להתמודד עם אתגרים אסטרטגיים אחרים.

מתקפת חמאס על ישראל:

המתקפה על ישראל על ידי חטיבת טרור של חמאס, מאומן ומחומש על ידי איראן, ביום 07.10.2023, הייתה הצלחה טקטית. חמאס הצליח לרמות את המודיעין הישראלי ולהפתיע את צה"ל. עם זאת ברמה האסטרטגית המתקפה הייתה כישלון, וייתכן שכישלון זה יעמוד בליבו של כישלון אסטרטגי איראני רחב יותר.

מסמכים שנתפסו בשדה הקרב מראים כי מטרת ההתקפה הייתה לא רק לחדור לשטח ישראל, כולל לבסיס חיל האוויר בחצרים ולחלק מצירי התנועה בין מרכז המדינה לבאר שבע, אלא גם להחזיק בשטח זה. מטרות אלו לא הושגו.[1]

תוך 24 שעות גרמה מתקפת הנגד הישראלית להתפוררות הכוח החודר והסבה לו אבדות כבדות בנפש. המתקפה עצמה תוכננה לפרטי פרטים, אך הכוחות שהיו אמורים לבצע אותה חשפו חוסר יכולת לתפקד ולהגיב באופן מושכל או מקצועי לאתגרים העולים בשדה הקרב.[2]

גם לוא השיג כוח הטרור מעזה את יעדיו, הוא לא היה יכול להחזיק בהם לאורך זמן מול העוצמה המרוכזת של צה"ל. המתקפה כולה, כמתקפה מבודדת ויחידה על ישראל, חסרה היגיון אסטרטגי. לוא השתתף חיזבאללה, השליח האיראני האחר החולש על גבולות ישראל, במתקפה המכוונת למטרות דומות בצפון המדינה, תוך שיגור רקטות וטילים לכל עומק המדינה, המצב האסטרטגי של ישראל היה קשה מאוד. אך חיזבאללה לא עשה דבר בשעות הפותחות של המלחמה, ומאז הוא מגביל את עצמו לכמה מתקפות ספורדיות בעצימות נמוכה. נייר זה מהווה ניסיון ראשוני לעמוד על ההשלכות האסטרטגיות לאזור ולעולם העולות מהתפתחות המלחמה עד כה.

רקע: האיום הרב-זירתי:

מאז המהפכה האסלאמית ב-1979, המשטר האיראני משקיע משאבים ניכרים בבניית כוח הלחימה של שליחים איראניים באזור שממזרח לים התיכון והים האדום. אלה כוללים בין היתר:

חיזבאללה, הפרוס בלבנון ובדרום סוריה, עם כוח חי"ר משמעותי, מאומן ועם ניסיון קרבי ממלחמת האזרחים הסורית.[3] בנוסף צה"ל מעריך כי בידי חיזבאללה יותר מ-150,000 טילים ורקטות, חלק מהם מדויקים. חיזבאללה מתכוון לפלישה לגליל,[4] בנוסף לשחרור רבבות הרקטות שלו על ישראל ביום פקודה.[5] לטילים ורקטות אלו יכולת לפגוע באופן משמעותי בתשתיות אזרחיות וצבאיות בישראל, ולהשמיד נמלים, שדות תעופה, תחנות כוח וצירי תנועה פנימיים בישראל שצה"ל נסמך עליהם לשינוע כוחות.

חמאס ברצועת עזה.

מיליציות פרו-איראניות בסוריה ובעירק,[6] שגם בידיהן טילים, רחפנים וכטב"מים המסוגלים לפגוע בישראל.[7]

מיליציות החות'ים בתימן, המחומשת אף היא באופן דומה למיליציות בסוריה ובעירק.[8]

קבוצות מחבלים פלסטינים ביהודה ושומרון, המושפעים מתעמולה של איראן וחמאס לפגוע בישראל ובישראלים[9] וחמושים בנשק שהוגנב אליהם על ידי איראן.[10] קבוצות אלו יכולות לחסום צירים מרכזיים באיו"ש ביום פקודה.

קבוצות אזרחי ישראל ערבים, דוגמת הערבים שהשתתפו במהומות האלימות בקיץ 2021, המונעים אף הם על ידי תעמולה של חמאס.[11] קבוצות אלו עשויות לנסות בעת מלחמה לחסום צירים פנים-ארציים ולשבש את תנועת כוחות הביטחון בתקופת חירום.

חלק מהאיום הנשקף מאזרחי ישראל ערביים הבוחרים לפעול נגד המדינה הוא ארגוני פשע העוסקים בפרוטקשן, במכירת סמים ובפשעים אחרים. חלק מקבוצות אלו מקבלות סמים ונשק מחיזבאללה, המגיע דרך סוריה וירדן,[12] וכך הקו המפריד בין פעילות פשיעה ופעילות חבלנית עוינת נמחק למעשה.

האסטרטגיה הישראלית מול האיום הרב-חזיתי הגובר הנובע משליחים איראניים היה בעיקרו פסיבי והגנתי. במלחמת לבנון השנייה בשנת 2006 הסבה ישראל נזק רב לתשתיות בלבנון, והנחת היסוד מאז הייתה שבעקבות כך חיזבאללה מורתע מלתקוף את ישראל בכל משאביו ☐ כוחות יבשה, טילים ורקטות. מול עזה ישראל הסתמכה על יכולתה להסב נזקים לתשתיות הצבאיות של חמאס, ובמידה פחותה לתשתיות האזרחיות, כדי להרתיע את חמאס במקום להשמיד אותו. משך שנים רבות התעלמה ישראל פחות או יותר מהתפשטות הפשע המאורגן, כמו מהתעמולה האנטי-ישראלית בחברה הערבית שבקרבת אזרחי ישראל; הניסיון לסגור את פער האכיפה שנוצר בעקבות התעלמות זאת החל ברצינות רק בשנה האחרונה.

מתקפת ה-7 באוקטובר נתפסת בחברה הישראלית כמסמנת את קריסת אסטרטגיית ההרתעה הישראלית. אסטרטגיה זאת לא מנעה מאיראן לבנות לאורך עשרות שנים איום רב-חזיתי ההולך

ונהיה מאיים יותר עם הזמן. כיום, איומים אלה יכולים להצטרף לאיום כולל, רב-ממדי ומורכב, המאתגר את יכולתה של ישראל להתמודד במקביל עם כל האיומים, על גבולותיה ובתוך שטחה פנימה.

אבל איום זה לא התממש ביום ה-7 באוקטובר.

ישראל מונעת את התרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר:

גורם ההפתעה הוא מרכיב חיוני לתרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר מבחינת ישראל: מתקפה כוללת בכל החזיתות, חיצונית ופנימית, התופסת את ישראל לא מוכנה, כשכוחותיה אינם מגויסים או פרוסים במקומות הנחוצים. חמאס השיג הפתעה כזאת בחזית הדרום. למרות זאת, ב-36 השעות הראשונות לאחר פרוץ המתקפה בעוטף עזה, שום מרכיב אחר של המתקפה הרב-חזיתית הפוטנציאלית לא התממש. חיזבאללה לא ערך מתקפה רב-ממדית קרקעית על גבול הצפון ולא פתח בירי רקטי מאסיבי על העורף הישראלי. ערביי ישראל לא ניסו ליזום שחזור של אירועי 2021.

בתום 36 שעות ישראל גייסה, חימשה ופרסה 300,000 חיילי מילואים.^[13] כוחות רבי עוצמה נפרסו לא רק סביב רצועת עזה אלא לאורך הגבול הצפוני, כולל יחידות שריון וארטילריה; מאותה נקודת זמן מתקפה קרקעית על גבול ישראל הפכה למשימת התאבדות. כוחות מילואים נפרסו ביהודה ושומרון, ואף בתוך הקו הירוק. המשרד לביטחון פנים השיג כ-20,000 יחידות של נשק ארוך-קנה ושכפ"צים, ואלו חולקו לכ-900 כיתות כוננות אזרחיות חדשות.^[14] כיום הפכה ישראל למחנה חמוש, על גבולותיה ופנימה, כשכל המגויסים נחושים לא לאפשר לאויב פוטנציאלי להפתיע אותם שוב. בהמשך המלחמה פינתה ישראל תושבים מגבולות עזה והצפון בטווח 4-5 קילומטרים מהגבול והפכו את אלה לאזורים שבהם צה"ל יכול לפעול בחופשיות כדי לסכל כל איום.

מאז המצב נותר יציב. כוחות ישראל מגויסים. עזה מכותרת ותחת הפצצה אווירית. לא התפתחה תופעה של אלימות רבת-משתתפים בקרב ערביי ישראל. ביהודה ושומרון נצפתה עלייה בניסיונות לפעילות חבלנית עוינת, אך מול ניסיונות אלו צה"ל פועל ביוזמה ובשיטות שהיו עד כה נדירות, כגון מתקפות מהאוויר וכטב"מים.^[15] התופעה המעניינת ביותר היא התגובה [?] או נכון יותר חוסר התגובה [?] של חיזבאללה, שהסתפק

במעט מתקפות של טילי נ"ט, חוליות מסתננים ופצמ"רים. ניתן לומר כי מאז המתקפה הגדולה ב-7 באוקטובר הוגבלה הפעילות של אויבי ישראל להטרדות, וכמעט אין פגיעות בתשתיות אזרחיות או צבאיות חשובות.^[16]

מתקפת חמאס על ישראל הוכנה על ידי האיראנים במשך תקופה ארוכה. איראן אימנה וחימשה את כוחות חמאס. כעת ידוע כי בפגישה בביירות בתחילת חודש אוקטובר נתנו משמרות המהפכה

אור ירוק ליציאה למתקפה.[17] אך איראן נמנעה, או לא הצליחה, לגייס את יתר הקליינטים שלה להצטרף למתקפה. חמאס תקף, כוחות התקיפה שלו הובסו, והוא נותר להתמודד לבדו עם מתקפת הנגד הישראלית.

בשלב זה אפשר רק לנחש מדוע לא יצאה אל הפועל מתקפה רב-חזיתית נגד ישראל. תאוריה אחת היא שאיראן וחיזבאללה ממתנינים להסתבכות קרקעית של צה"ל ברצועת עזה כדי לפתוח חזית נוספת מהצפון, מלווה במתקפת טילים רבתי על העורף הישראלי. אך הזמן המתאים ביותר למתקפה כזאת היה עם פרוץ המלחמה, לא עכשיו כשצה"ל מגויס, מחומש, פרוס על הגבולות, ומוכן לבצע את התוכניות שלו לדיכוי כוחות החמאס. תאוריה נוספת היא שהשליטה של איראן בהחלטות גרורותיה היא פחות ממושלמת, ושיחזבאללה אולי החליט שאין לו עניין בהתמודדות צבאית מול ישראל. ערביי ישראל, שאולי היו שוקלים להצטרף לפרעות פנימיות שמטרתן להפריע לגיוס עתודות צה"ל, יודעים עכשיו שהם ייתקלו ביחידות של יהודים, חמושים ומואמנים ומוכנים לטפל בכל התפרעות בנשק חם וביד קשה.:

ההשלכות האסטרטגיות של המלחמה בזירת המזרח התיכון:

האילוץ האסטרטגי הישראלי

מתקפת חמאס על ישראל ביום ה-7 באוקטובר סימנה את קריסת אסטרטגיית ההרתעה הישראלית: שמדיניות של תגובות צבאיות מוגבלות משולבת בגזרים כלכליים שונים יכולה "לביית" את חמאס ולהגביל אותו לפעילות צבאית נסבלת הן מבחינת תדירותה והן מבחינת עוצמתה. בו בזמן חשפה המתקפה של חמאס באופן מחריד את הממדים האמיתיים של האיום הנובע מהמערך הרב-חזיתי שאיראן בונה מול ישראל. לוא הצטרפו כל מרכיבי מערך זה למתקפה נגד ישראל יחד עם חמאס, שרידותה של ישראל הייתה מוטלת בספק.

מתקפת חמאס היא בראש ובראשונה מכה למוניטין הצבאי של ישראל. להרשות לחמאס לשרוד את המלחמה אינו רק עניין של ויתור על נקמה; אם חמאס לא יושמד יסמן הדבר את ישראל בתוך האזור כטרף, עם ומדינה שאיבדו את הרצון לשרוד. תוצאה כזאת תכתיר את היוזמה האיראנית נגד ישראל בהצלחה, למרות מגבלותיה. לצופים אזוריים ייראה כאילו ההגמוניה האיראנית בכל המרחב ² מובטחת.

אך השמדת חמאס אינה אלא צעד נחוץ לשיקום מעמדה וחוסנה של ישראל במרחב. חמאס אינו אלא כלי שאיראן השתמשה בו כדי לערוך מתקפה קטלנית על ישראל. יהיה גורלו של חמאס אשר יהיה, ישראל אינה יכולה להרשות מצב שבו טהרן יוזמת מכה כזאת נגד ישראל ואינה משלמת על כך מחיר כבד.

שיקול זה צריך לרכז את תשומת ליבנו בחיזבאללה. איראן אומנם רחוקה מישראל, אך המרחב האווירי והימי שלה חשוף כמעט לחלוטין למכות-נגד של חיל האוויר הישראלי. יש לאיראן יכולת מסוימת לשגר טילים נגד ישראל, אך ישראל ערוכה יותר מכל מדינה אחרת באזור להתמודד עם

איום זה. הגורם האיראני המרתיע את ישראל הוא חיזבאללה, עם כוחותיו המאומנים שליד גבול ישראל ורבבות הטילים שבידיו. עד כה, יש לומר, הרתעה זאת פעלה בצורה אפקטיבית ביותר. עם זאת, אם יש לישראל צורך קיומי להכות בטהרן, מבחינתה הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

יש היום בישראל שיח מסוים (אם כי לא בחוגי הממשלה) על הצורך להפוך את עזה לדוגמה לכל אויבי ישראל: להפוך את עזה לשממה מאין יושב, תוך חיסול פיזי של כוחות החמאס. אכן יש לחסל את החמאס, ואם הדרך לעשות זאת באופן שחוסך חיי ישראלים הוא להחריב כל מבנה בעזה, אזי יש להחריבם. אך הפיכת עזה לעיי חורבות היא "ניצחון בנקודות" ולא ניצחון אסטרטגי של ממש. מבחינת איראן, חמאס הוא כלי לשימוש ולזריקה, והשמדת חמאס לא תביא לשינוי משמעותי במאזן האסטרטגי האזורי. רק השמדת חיזבאללה,

הסרת ההרתעה האיראנית על ישראל, ופגיעה קשה במשטר ובמולדת האיראנית יכולות להשיג את המטרה האסטרטגית הנחוצה לישראל.

בעת כתיבת שורות אלו חיזבאללה נמנע עדיין מלהתערב באופן פעיל מאוד במלחמה הנוכחית. זה יתרון מבחינתה של ישראל; לישראל עדיפה מלחמה בחזית אחת בלבד. אם חיזבאללה אכן יחליט עכשיו להטיל את כל כובד משקלו למערכה הדבר יכפה כמובן על ישראל מלחמה בשתי חזיתות, אומנם עם תנאי פתיחה טובים לאין שיעור לעומת ה-7 באוקטובר. אך גם אם חיזבאללה יימנע מליצור עימות מלא עם ישראל, אין משמעות הדבר שישראל יכולה להימנע לאורך זמן מליצור עימות איתו, במועד ובנסיבות המתאימים לישראל.

צה"ל טוען זה תקופה ארוכה שהוא מוכן ומיומן להתמודד עם האיום מחיזבאללה. לאור אירועי ה-7 באוקטובר אולי אין לקבל טענה זאת כמובנת מאליה; ודאי ששום מנהיג פוליטי ישראלי לא היה מוכן עד כה לערוך לטענות אלו בחינת מציאות. אך המצב היום שונה ממה שהיה לפני חודש, לפני שנה או לפני עשור:

צה"ל מוכן לפעולה; כל כוחותיו מגויסים ופרוסים בגבולות.

כיום ברורה האיוולת שבאסטרטגיית ההרתעה שישראל נהגה בה עד כה. ישראל אינה יכולה עוד להניח כי היא יכולה להרתיע את השליחים של איראן לאורך זמן, ולהרשות לאיראן להמשיך לחמש ולבצר את יכולותיו של חיזבאללה.

לישראל אין ברירה, אם היא חפצה לשרוד, אלא לגבות מאיראן מחיר הכבד מהמחיר שהיא עצמה שילמה. לשם כך, כפי שנכתב לעיל, על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית

בהימנעותה, או בכישלונה, ליזום מתקפה רב-חזיתית פתאומית על ישראל, נראה כי איראן

איבדה את ההזדמנות הטובה ביותר שלה להשמיד את ישראל. מול הכוחות שהיא פרסה סביב ישראל עומד צבא ישראל גדול וחזק בהרבה. ההחמצה של איראן יכולה לעלות לה בהשמדת חלק ניכר מהמשאבים הצבאיים שטיפחה באזור בעשורים האחרונים. אך תוצאה זאת תלויה לחלוטין בנחישותה של ישראל לנצל את ההחמצה האיראנית, להשתמש בכוחה המגויס כדי להסיר את חמאס וכן את חיזבאללה מלוח המשחקים האזורי, ולהפליא מכות באיראן עצמה כעונש על חלקה במתקפת ה-7 באוקטובר. אם לא תעשה זאת, איראן תינצל מהשלכות כישלונה האסטרטגי ותישאר חופשייה לתכנן ולערוך "7 באוקטובר" חדש בעתיד.

המאזן האסטרטגי האזורי

המאזן האסטרטגי האזורי מושפע עמוקות מהמדיניות של גורמים מחוץ לאזור, כולל ארה"ב, רוסיה וסין, ונתייחס למשמעות ההתפתחויות באזור למדיניות של ארה"ב בחלק הבא. בחלק זה נתייחס לרגע לאזור כאקוסיסטם אסטרטגי עצמאי.

ציר ההתנגשות העיקרי באזור הוא בין ישראל לאיראן. צמיחתה הכלכלית והטכנולוגית של ישראל בשנים 2003-2021 תרמה רבות להחלטות של חלק מהמדינות הסוניות השמרניות באזור ליצור קשרים ושיתופי פעולה עם ישראל; חלקן אפילו כוננו יחסים דיפלומטיים עם ישראל במסגרת הסכמי אברהם. החל מ-2021, עם פרוץ המהומות של ערבים בערי ישראל, החלו מדינות האזור להבין טוב יותר את החולשות של ישראל: הססנותה לטפל באופן החלטי בגרורות איראניות מחוץ, או בפורעים לאומניים מבית.

אפשר לתאר את המדיניות של המדינות הסוניות השמרניות באזור כפוסחת על שני הסעיפים. הן אינן בטוחות אם כדאי יותר להמשיך להתחבר לישראל תוך התנגדות לניסיונות של איראן להפוך להגמון אזורי, או להשלים עם הגמוניה זאת כעובדה מוגמרת. שיקולי משטרים אלו מושפעים כמובן גם על ידי המדיניות האמריקנית, שהייתה מאז 2002 (וכן בתקופת 2012-2016) מדיניות של פיוס איראן בסגנון מדיניות המערב בשנות ה-30 של המאה האחרונה.

אם ישראל תנקוט שוב יוזמה אסטרטגית, תפגע קשות במערך הרב-חזיתי שאיראן בנתה סביבה ותגבה מחיר כבד מאיראן עצמה, הדבר יעשה רבות כדי לשקם את כוח ההרתעה שלה. לעומת זאת המוניטין והעוצמה של איראן ייפגעו לעומת המצב ששרר בשנים האחרונות. ייתכן שהדבר יאפשר לישראל להכות עוד במוניטין ובמעמד של איראן בשילוב עם מדינות אחרות באזור שהאינטרסים שלהן מנוגדים לאלו של איראן, כגון טורקיה, אזרבייג'אן ומדינות המפרץ.^[18] אך תנאי לכך הוא שישראל תכה בברזל בעודו חם: תנצל את החולשות האיראניות הנובעות מהמצב האסטרטגי הנוכחי, לאור ההתגייסות של צה"ל ושל דעת הקהל הישראלית, כדי להשמיד הן את חמאס והן את חיזבאללה.

השלכות אסטרטגיות גלובליות:

לא כאן המקום לביקורת ממצה על מדיניות הביטחון של ארה"ב מאז 2008. די לציין כי ממשלים

אמריקניים עוקבים הפגינו חובבנות אסטרטגית מחפירה, כאילו שהפגנת חוסר העניין של ארה"ב בחלק מסוים של העולם לא תאתגר את יריביה של ארה"ב בכל העולם כולו לבחון אם אפשר לנצל את החלשת הרצון והמוראל של ארה"ב בזירה אחת גם בזירות אחרות. ראוי גם לציין את האיוולת שבניסיון להגיע להסכמים עם משטרים טוטליטריים תוקפניים עוד לפני שהוכח להם כי תוקפנות תביא להתנגדות חמושה נחושה.

אין הכוונה כי ארה"ב אינה יכולה או צריכה לתעדף את השקעותיה בביטחון לאומי, אך אין היא יכול ליצור רושם שהיא נוטשת אזור זה או אחר בעולם. התוצאה הבטוחה של מדיניות כזאת היא הזמנת תוקפנות נגד ארה"ב, בעלי בריתה, ומערכת הביטחון והפיננסים שארה"ב השקיעה בה כבר 80 שנה. מול המדיניות התוקפנית של שלישיית המעצמות הטוטליטריות התוקפניות [2] סין, רוסיה ואיראן [3] מדיניות אמריקנית של שיתוף הנטל (burden-sharing) היא הראויה: ארה"ב תשקיע כסף ואמצעי הגנה בהגנתן של מדינות המוכנות ומסוגלות להשקיע במקביל: המדינות הסקנדינביות, פולין, הודו, אוסטרליה, דרום קוראה, יפן וכמובן ישראל.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית פותחת הזדמנות אסטרטגית לא רק לישראל אלא גם לארה"ב [4] בתנאי שכמו ישראל תנקוט גם ארה"ב יוזמה באופן נחוש ומיידי. יש להפסיק מייד את המדיניות של פיוס איראן. על ארה"ב להכיר בכך כי האינטרס שלה, לא פחות מאשר זה של ישראל, הוא לגרום לאיראן לסגת, אסטרטגית וגאוגרפית, לגרום להשמדת פרויקט הגרעין שלה, כך שלמדינות אחרות באזור יהיה מניע חדש לשתף פעולה עם ארה"ב ולא עם טהרן. המחיר מבחינת ארה"ב לא יהיה מבוטל, בהון ובמידה פחותה באמצעי לחימה, אך פחות מהמחיר הכרוך בהמשך המדיניות הנוכחית.

ממשל ביידן נקט שני צעדים בכיוון הנכון. צעד אחד הוא קריאת הממשל להוסיף סיוע צבאי בסך 14 מיליארד דולר לישראל. [19] הצעד השני הוא שליחת כוחות ימיים אמריקניים לאזור, והאיום האמריקני לאיראן [5] שאם איראן תתערב בלחימה היא תסתכן בעימות מזוין מול ארה"ב. [20] האם האיום רציני? איש אינו יודע, כולל המשטר בטהרן.

מדיניות אמריקנית בת קיימא במזרח התיכון דורשת השקעה מתמדת ונחושה באזור [6] לא רק בכסף או בנשק אלא במדיניות הנכונה. ארה"ב צריכה לעמוד על כך שההשפעה של המשטר האיראני הטוטליטרי והתוקפני תיסוג. כפי שהתחילה [7] כך על ארה"ב להמשיך, לתמוך בישראל ללא היסוס במישור הדיפלומטי כמו במישור אמצעי הלחימה, בעוד ישראל מבצעת את מה שהוא אינטרס אמריקני לא פחות מכפי שהוא אינטרס שלה: השמדת חיזבאללה וסיכול האג'נדה האיראנית באזור. בהמשך על ארה"ב לעודד יצירת קואליציה אזורית בין ישראל לבין המדינות הסוניות השמרניות, חמושות ומאומנות דיון כדי לעצור ניסיונות תוקפנות איראניים עתידיים, על מנת שארה"ב תוכל להתקדם עם השקעות משמעותיות יותר באזורים אחרים בעולם.

[1] ד"ר (סמ"ר במיל) יאיר אנסבכר, לוחם לוט"ר, ריאיון, כאן חדשות, 14.10.2023.
[2] ד"ר אנסבכר היה https://twitter.com/kann_news/status/1713059234122715401.

לוחם באחת היחידות הראשונות שהגיעו לזירת הלחימה, כיתרו והשמידו את כוח הטרור של חמאס.

[2] אנסבכר, תדרוך בע"פ.

Hanna Davis, "New Hezbollah Museum Puts Spotlight on Syria Intervention", [3]
The New Arab, 28 September, 2023

<https://www.newarab.com/analysis/new-hezbollah-museum-puts-spotlight-syria-intervention>

Colin P. Clarke and Chad C. Serena, "Hezbollah is Winning the War in Syria", *The RAND Blog*, January 30, 2017

<https://www.rand.org/blog/2017/01/hezbollah-is-winning-the-war-in-syria.html>

Hezbollah and Syria: From Regime Proxy to Regime Savior", in *Insight Turkey*, "Spring 2014, Volume 16, Number 2

<https://www.insightturkey.com/commentaries/hezbollah-and-syria-from-regime-proxy-to-regime-savior>

magazine of Turkey's SETA Foundation for Political, Economic and Social] [Research

Tal Beeri, "The Radwan Unit (Radwan Force – Unit 125)", Alma Research and [4]
Education Center, Special Report, January 5, 2023

<https://israel-alma.org/2023/01/05/the-radwan-unit-radwan-force-unit-125>

Shaan Shaikh and Ian Williams, "Hezbollah's Missiles and Rockets: An [5]
Overview", Center for Strategic and

International Studies, Washington D.C., July 2018

https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180705_Williams_HezbollahMissiles_v3.p

Iran's Islamist Proxies in the Middle East", September 12, 2023, Wilson" [6]
.Center, Washington D.C

<https://www.wilsoncenter.org/article/irans-islamist-proxies>

Shaan Shaikh ("Iranian Missiles in Iraq", Center for Strategic and [7]
International Studies, Washington D.C

December 2019,
[https://missilethreat.csis.org/wp-content/uploads/2021/04/191211_IranianMissiles
\(Iraq.pdf](https://missilethreat.csis.org/wp-content/uploads/2021/04/191211_IranianMissiles(Iraq.pdf)

Michael Segall, "New Houthi Attacks on Strategic Targets in Saudi Arabia and [8]
,"Yemen

Jerusalem Center for Public Affairs, 15 September, 2021

Dr Raz Zimmt, "Declarations of Senior Iranian Officials Concerning the [9] ראה:
West Bank Point to Intensifying Iranian Effort to Expand its Influence in this
Arena", Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center, 13.02.2023
https://www.terrorism-info.org.il/app/uploads/2023/02/E_029_23.pdf

[10] ראה לדוגמה אמיר בוחבוט, "מאיראן דרך חלפנים ועד מחבלים: מסלול כספי הטרור
ביהודה ושומרון", וואלה חדשות, 30.09.2023, news.walla.co.il/item/3611192/

[11] אסף גיבור ושילה פריד, "המערכת המשומנת להסתת ערביי ישראל לטרור", מקור ראשון,
19.03.2023

<https://www.makorrishon.co.il/news/593125>

[12] ראה לדוגמה יואב זיטון, "המטרה: חיסול בכירי ארגון פשע. האמצעי: מטעני חבלה מאיראן,
דרך חיזבאללה", *Ynet news* (עברית), 24.08.2023
<https://www.ynet.co.il/news/article/rkz5plan6h>

Israel drafts 300,000 Reservists as it Goes on the Offensive", *Reuters*, [13]
October 9 2023
[https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes
-
offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20\(Reuters\),milita
ry%20spokesperson%20said%20on%20Monday](https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes-offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20(Reuters),military%20spokesperson%20said%20on%20Monday)

[14] אלון חכמון, "בגלל המלחמה: מאות כיתות כוננות חדשות, גם במרכז", מעריב, 19.10.2023
<https://www.maariv.co.il/news/military/Article-1046146>

[15] אמיר בוחבוט וגיא אלסטר, "ליל לחימה בגדה: קרבות אש, עצורים ושלושה הרוגים

פלסטינים", וואלה, 19.10.2023; <https://news.walla.co.il/item/3617141> ג'קי חורי והגר שיזף, "שוטר מג"ב נהרג בעימותים ליד טולכרם; ששה פלסטינים נהרגו

בתקיפת כתב"מ", הארץ 19.10.2023

<https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-10-19/ty-article/0000018b-45f0-d242-abef-57f608e30000>

[16] למיטב הידיעה בעת כתיבת שורות אלו ידוע על פגיעה בטרמינל הנפט של קצא"א ליד אשקלון: Sherri Su, "Oil Tanker Sails to Israeli Red Sea Port to Avoid Conflict", Bloomberg, 19.10.2023
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-19/oil-tanker-sails-to-israeli-red-sea-port-to-avoid-conflict#xj4y7vzkg>

Iran Helped Plot Attack on Israel Over Several Weeks", *Wall Street Journal*, [17] 8 October 2023

www.wsj.com/world/middle-east/iran-israel-hamas-strike-planning-bbe07b25

[18] ד"ר דוד וורמזר ממכון משגב לביטחון לאומי, מומחה לאיראן, הציע שערעור העמדה האיראנית בסוריה והפלת משטר אסאד שנמצא בחסותה עשויים לערער את המוניטין של המשטר האיראני מבית עד כדי ערעור יציבותו הפנימית. אין באפשרותנו לגבש עמדה מבוססת נתונים לגבי הצעה זאת. עם זאת, פגיעה קשה בעמדות של איראן בעזה ובלבנון עשויה לפתוח פתח לניצול חולשות המשטר האיראני על ידי טורקיה ואזרבייג'אן, טורקיה בסוריה ואזרבייג'אן בחבלי ארץ מאוכלסי אזורים בצפון איראן. במקרה זה ייתכן שיהיה לישראל אינטרס לקדם מטרות אלו.

Biden asks Congress to okay \$14 billion in aid to Israel, \$61 billion for" [19] Ukraine", *Times of Israel*, 20 October 2023
<https://www.timesofisrael.com/biden-asks-congress-to-okay-14-billion-in-aid-to-israel-61-billion-for-ukraine>

Justin Sink, "US Warned Iran in Back-Channel Talks on War, Sullivan Says", [20] *Bloomberg News*, October 15 2023
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-15/us-has-had-back-channel-with-iran-in-recent-days-sullivan-says>

Heading Title

עיקרי הדברים:

מתקפת חמאס על ישראל ביום 07.10.23 הייתה הצלחה טקטית אך כישלון אסטרטגי, לא רק לחמאס אלא גם למשטר האיראני שמממן, מאמן ומצייד את חמאס. בעקבות המתקפה פשטה בישראל ההבנה כי הניסיון לנהל יחסים עם שליחים (פרוקסים) איראניים באזור הוא טעות אסטרטגית. איראן מצידה החמיצה את ההזדמנות לפתוח במתקפה רב-חזיתית משולבת על ישראל בעוד שהאחרונה נתפסת לא מוכנה וללא כוחות מילואים מגויסים.

כעת, לאחר שישראל גייסה מילואים ופרסה אותם בחזיתות, ההזדמנות חלפה, גם אם חיזבאללה יבחר עכשיו לפתוח חזית חדשה מצפון.

עבור ישראל, חיסול חמאס בלבד לא יהיה הישג אסטרטגי של ממש. הישג מהסוג הרצוי ישיב לאיראן מלחמה שעה תוך גביית מחירים כבדים מאוד, שהרי הרפובליקה האסלאמית היא זאת שחימשה את חיזבאללה ושלחה אותה לטבוח בישראלים. הצורך הישראלי לחלץ הישג אסטרטגי משמעותי מהמלחמה הנוכחית מחייב תבוסת חיזבאללה בלבנון, שיכולותיו האסטרטגיות פעלו כגורם מרתיע על ישראל בשנים האחרונות. עבור ישראל, הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. חיסול חמאס וחיזבאללה כגורמים אסטרטגיים פירושו תבוסה משמעותית לאיראן, החושפת את המשטר למכות ולהפסדים נוספים.

עבור ארה"ב, ראוי שהניסיון של טהרן לחסל את בעלת הברית הקרובה ביותר שלה במזרח התיכון ישים קץ למדיניות שהייתה נהוגה עד כה ² לנסות לשחד משטר תוקפני וטוטליטרי על מנת שיתנהג יפה. הדיפת ההשפעה האיראנית באזור משקפת מעתה את האינטרס האמריקני כמו את זה הישראלי.

הדרך החכמה היא שארה"ב תמשיך לתמוך בישראל מבחינה דיפלומטית ובאמצעי לחימה, ותנצל את מכותיה של ישראל נגד איראן כדי ליצור ברית מעצמות אזורית שיכולה, מבחינה פוליטית וצבאית, להמשיך להגביל את השפעתה של איראן באזור תוך שחרור ארה"ב להתמודד עם אתגרים אסטרטגיים אחרים.

מתקפת חמאס על ישראל:

המתקפה על ישראל על ידי חטיבת טרור של חמאס, מאומן ומחומש על ידי איראן, ביום 07.10.2023, הייתה הצלחה טקטית. חמאס הצליח לרמות את המודיעין הישראלי ולהפתיע את צה"ל. עם זאת ברמה האסטרטגית המתקפה הייתה כישלון, וייתכן שכישלון זה יעמוד בליבו של כישלון אסטרטגי איראני רחב יותר.

מסמכים שנתפסו בשדה הקרב מראים כי מטרת ההתקפה הייתה לא רק לחדור לשטח ישראל,

כולל לבסיס חיל האוויר בחצרים ולחלק מצירי התנועה בין מרכז המדינה לבאר שבע, אלא גם להחזיק בשטח זה. מטרות אלו לא הושגו.[1]

תוך 24 שעות גרמה מתקפת הנגד הישראלית להתפוררות הכוח החודר והסבה לו אבדות כבדות בנפש. המתקפה עצמה תוכננה לפרטי פרטים, אך הכוחות שהיו אמורים לבצע אותה חשפו חוסר יכולת לתפקד ולהגיב באופן מושכל או מקצועי לאתגרים העולים בשדה הקרב.[2]

גם לוא השיג כוח הטרור מעזה את יעדין, הוא לא היה יכול להחזיק בהם לאורך זמן מול העוצמה המרוכזת של צה"ל. המתקפה כולה, כמתקפה מבודדת ויחידה על ישראל, חסרה היגיון אסטרטגי. לוא השתתף חיזבאללה, השליח האיראני האחר החולש על גבולות ישראל, במתקפה המכוונת למטרות דומות בצפון המדינה, תוך שיגור רקטות וטילים לכל עומק המדינה, המצב האסטרטגי של ישראל היה קשה מאוד. אך חיזבאללה לא עשה דבר בשעות הפותחות של המלחמה, ומאז הוא מגביל את עצמו לכמה מתקפות ספורדיות בעצימות נמוכה. נייר זה מהווה ניסיון ראשוני לעמוד על ההשלכות האסטרטגיות לאזור ולעולם העולות מהתפתחות המלחמה עד כה.

רקע: האיום הרב-זירתי:

מאז המהפכה האסלאמית ב-1979, המשטר האיראני משקיע משאבים ניכרים בבניית כוח הלחימה של שליחים איראניים באזור שממזרח לים התיכון והים האדום. אלה כוללים בין היתר:

חיזבאללה, הפרוס בלבנון ובדרום סוריה, עם כוח חי"ר משמעותי, מאומן ועם ניסיון קרבי ממלחמת האזרחים הסורית.[3] בנוסף צה"ל מעריך כי בידי חיזבאללה יותר מ-150,000 טילים ורקטות, חלק מהם מדויקים. חיזבאללה מתכוון לפלישה לגליל,[4] בנוסף לשחרור רבבות הרקטות שלו על ישראל ביום פקודה.[5] לטילים ורקטות אלו יכולת לפגוע באופן משמעותי בתשתיות אזרחיות וצבאיות בישראל, ולהשמיד נמלים, שדות תעופה, תחנות כוח וצירי תנועה פנימיים בישראל שצה"ל נסמך עליהם לשינוע כוחות.

חמאס ברצועת עזה.

מיליציות פרו-איראניות בסוריה ובעירק,[6] שגם בידיהן טילים, רחפנים וכטב"מים המסוגלים לפגוע בישראל.[7]

מיליציות החות'ים בתימן, המחומשת אף היא באופן דומה למיליציות בסוריה ובעירק.[8]

קבוצות מחבלים פלסטינים ביהודה ושומרון, המושפעים מתעמולה של איראן וחמאס לפגוע בישראל ובישראלים[9] וחמושים בנשק שהוגנב אליהם על ידי איראן.[10] קבוצות אלו יכולות לחסום צירים מרכזיים באיו"ש ביום פקודה.

קבוצות אזרחי ישראל ערבים, דוגמת הערבים שהשתתפו במהומות האלימות בקיץ 2021, המונעים אף הם על ידי תעמולה של חמאס. [11] קבוצות אלו עשויות לנסות בעת מלחמה לחסום צירים פנים-ארציים ולשבש את תנועת כוחות הביטחון בתקופת חירום.

חלק מהאיום הנשקף מאזרחי ישראל ערביים הבוחרים לפעול נגד המדינה הוא ארגוני פשע העוסקים בפרוטקשן, במכירת סמים ובפשעים אחרים. חלק מקבוצות אלו מקבלות סמים ונשק מחיזבאללה, המגיע דרך סוריה וירדן, [12] וכך הקו המפריד בין פעילות פשיעה ופעילות חבלנית עוינת נמחק למעשה.

האסטרטגיה הישראלית מול האיום הרב-חזיתי הגובר הנובע משליחים איראניים היה בעיקרו פסיבי והגנתי. במלחמת לבנון השנייה בשנת 2006 הסבה ישראל נזק רב לתשתיות בלבנון, והנחת היסוד מאז הייתה שבעקבות כך חיזבאללה מורתע מלתקוף את ישראל בכל משאביו [2] כוחות יבשה, טילים ורקטות. מול עזה ישראל הסתמכה על יכולתה להסב נזקים לתשתיות הצבאיות של חמאס, ובמידה פחותה לתשתיות האזרחיות, כדי להרתיע את חמאס במקום להשמיד אותו. משך שנים רבות התעלמה ישראל פחות או יותר מהתפשטות הפשע המאורגן, כמו מהתעמולה האנטי-ישראלית בחברה הערבית שבקרבת אזרחי ישראל; הניסיון לסגור את פער האכיפה שנוצר בעקבות התעלמות זאת החל ברצינות רק בשנה האחרונה.

מתקפת ה-7 באוקטובר נתפסת בחברה הישראלית כמסמנת את קריסת אסטרטגיית ההרתעה הישראלית. אסטרטגיה זאת לא מנעה מאיראן לבנות לאורך עשרות שנים איום רב-חזיתי ההולך ונהיה מאיים יותר עם הזמן. כיום, איומים אלה יכולים להצטרף לאיום כולל, רב-ממדי ומורכב, המאתגר את יכולתה של ישראל להתמודד במקביל עם כל האיומים, על גבולותיה ובתוך שטחה פנימה.

אבל איום זה לא התממש ביום ה-7 באוקטובר.

ישראל מונעת את התרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר:

גורם ההפתעה הוא מרכיב חיוני לתרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר מבחינת ישראל: מתקפה כוללת בכל החזיתות, חיצוניות ופנימיות, התופסת את ישראל לא מוכנה, כשכוחותיה אינם מגויסים או פרוסים במקומות הנחוצים. חמאס השיג הפתעה כזאת בחזית הדרום. למרות זאת, ב-36 השעות הראשונות לאחר פרוץ המתקפה בעוטף עזה, שום מרכיב אחר של המתקפה הרב-חזיתית הפוטנציאלית לא התממש. חיזבאללה לא ערך מתקפה רב-ממדית קרקעית על גבול הצפון ולא פתח בירי רקטי מאסיבי על העורף הישראלי. ערביי ישראל לא ניסו ליזום שחזור של אירועי 2021.

בתום 36 שעות ישראל גייסה, חימשה ופרסה 300,000 חיילי מילואים. [13] כוחות רבי עוצמה נפרסו לא רק סביב רצועת עזה אלא לאורך הגבול הצפוני, כולל יחידות שריון וארטילריה; מאותה נקודת זמן מתקפה קרקעית על גבול ישראל הפכה למשימת התאבדות. כוחות מילואים

נפרסו ביהודה ושומרון, ואף בתוך הקו הירוק. המשרד לביטחון פנים השיג כ-20,000 יחידות של נשק ארוך-קנה ושכפ"צים, ואלו חולקו לכ-900 כיתות כוננות אזרחיות חדשות.[14] כיום הפכה ישראל למחנה חמוש, על גבולותיה ופנימה, כשכל המגויסים נחוישים לא לאפשר לאויב פוטנציאלי להפתיע אותם שוב. בהמשך המלחמה פינתה ישראל תושבים מגבולות עזה והצפון בטווח 4-5 קילומטרים מהגבול והפכו את אלה לאזורים שבהם צה"ל יכול לפעול בחופשיות כדי לסכל כל איום.

מאז המצב נותר יציב. כוחות ישראל מגויסים. עזה מכותרת ותחת הפצצה אווירית. לא התפתחה תופעה של אלימות רבת-משתתפים בקרב ערביי ישראל. ביהודה ושומרון נצפתה עלייה בניסיונות לפעילות חבלנית עוינת, אך מול ניסיונות אלו צה"ל פועל ביוזמה ובשיטות שהיו עד כה נדירות, כגון מתקפות מהאוויר וכטב"מים.[15] התופעה המעניינת ביותר היא התגובה [?] או נכון יותר חוסר התגובה [?] של חיזבאללה, שהסתפק במעט מתקפות של טילי נ"ט, חוליות מסתננים ופצמ"רים. ניתן לומר כי מאז המתקפה הגדולה ב-7 באוקטובר הוגבלה הפעילות של אויבי ישראל להטרדות, וכמעט אין פגיעות בתשתיות אזרחיות או צבאיות חשובות.[16]

מתקפת חמאס על ישראל הוכנה על ידי האיראנים במשך תקופה ארוכה. איראן אימנה וחימשה את כוחות חמאס. כעת ידוע כי בפגישה בביירות בתחילת חודש אוקטובר נתנו משמרות המהפכה אור ירוק ליציאה למתקפה.[17] אך איראן נמנעה, או לא הצליחה, לגייס את יתר הקליינטים שלה להצטרף למתקפה. חמאס תקף, כוחות התקיפה שלו הובסו, והוא נותר להתמודד לבדו עם מתקפת הנגד הישראלית.

בשלב זה אפשר רק לנחש מדוע לא יצאה אל הפועל מתקפה רב-חזיתית נגד ישראל. תאוריה אחת היא שאיראן וחיזבאללה ממתנינים להסתבכות קרקעית של צה"ל ברצועת עזה כדי לפתוח חזית נוספת מהצפון, מלווה במתקפת טילים רבתי על העורף הישראלי. אך הזמן המתאים ביותר למתקפה כזאת היה עם פרוץ המלחמה, לא עכשיו כשצה"ל מגויס, מחומש, פרוס על הגבולות, ומוכן לבצע את התוכניות שלו לדיכוי כוחות החמאס. תאוריה נוספת היא שהשליטה של איראן בהחלטות גרורותיה היא פחות ממושלמת, ושחיזבאללה אולי החליט שאין לו עניין בהתמודדות צבאית מול ישראל. ערביי ישראל, שאולי היו שוקלים להצטרף לפרעות פנימיות שמטרתן להפריע לגיוס עתודות צה"ל, יודעים עכשיו שהם ייתקלו ביחידות של יהודים, חמושים ומואמנים ומוכנים לטפל בכל התפרעות בנשק חם וביד קשה.:

ההשלכות האסטרטגיות של המלחמה בזירת המזרח התיכון:

האילוץ האסטרטגי הישראלי

מתקפת חמאס על ישראל ביום ה-7 באוקטובר סימנה את קריסת אסטרטגיית ההרתעה הישראלית: שמדיניות של תגובות צבאיות מוגבלות משולבת בגזרים כלכליים שונים יכולה "לביית" את חמאס ולהגביל אותו לפעילות צבאית נסבלת הן מבחינת תדירותה והן מבחינת

עוצמתה. בו בזמן חשפה המתקפה של חמאס באופן מחריד את הממדים האמיתיים של האיום הנובע מהמערך הרב-חזיתי שאיראן בונה מול ישראל. לוא הצטרפו כל מרכיבי מערך זה למתקפה נגד ישראל יחד עם חמאס, שרידותה של ישראל הייתה מוטלת בספק.

מתקפת חמאס היא בראש ובראשונה מכה למוניטין הצבאי של ישראל. להרשות לחמאס לשרוד את המלחמה אינו רק עניין של ויתור על נקמה; אם חמאס לא יושמד יסמן הדבר את ישראל בתוך האזור כטרף, עם ומדינה שאיבדו את הרצון לשרוד. תוצאה כזאת תכתיר את היוזמה האיראנית נגד ישראל בהצלחה, למרות מגבלותיה. לצופים אזוריים יראה כאילו ההגמוניה האיראנית בכל המרחב ² מובטחת.

אך השמדת חמאס אינה אלא צעד נחוץ לשיקום מעמדה וחוסנה של ישראל במרחב. חמאס אינו אלא כלי שאיראן השתמשה בו כדי לערוך מתקפה קטלנית על ישראל. יהיה גורלו של חמאס אשר יהיה, ישראל אינה יכולה להרשות מצב שבו טהרן יוזמת מכה כזאת נגד ישראל ואינה משלמת על כך מחיר כבד.

שיקול זה צריך לרכז את תשומת ליבנו בחיזבאללה. איראן אומנם רחוקה מישראל, אך המרחב האווירי והימי שלה חשוף כמעט לחלוטין למכות-נגד של חיל האוויר הישראלי. יש לאיראן יכולת מסוימת לשגר טילים נגד ישראל, אך ישראל ערוכה יותר מכל מדינה אחרת באזור להתמודד עם איום זה. הגורם האיראני המרתיע את ישראל הוא חיזבאללה, עם כוחותיו המאומנים שליד גבול ישראל ורבבות הטילים שבידיו. עד כה, יש לומר, הרתעה זאת פעלה בצורה אפקטיבית ביותר. עם זאת, אם יש לישראל צורך קיומי להכות בטהרן, מבחינתה הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

יש היום בישראל שיח מסוים (אם כי לא בחוגי הממשלה) על הצורך להפוך את עזה לדוגמה לכל אויבי ישראל: להפוך את עזה לשממה מאין יושב, תוך חיסול פיזי של כוחות החמאס. אכן יש לחסל את החמאס, ואם הדרך לעשות זאת באופן שחוסך חיי ישראלים הוא להחריב כל מבנה בעזה, אזי יש להחריבם. אך הפיכת עזה לעיי חורבות היא "ניצחון בנקודות" ולא ניצחון אסטרטגי של ממש. מבחינת איראן, חמאס הוא כלי לשימוש ולזריקה, והשמדת חמאס לא תביא לשינוי משמעותי במאזן האסטרטגי האזורי. רק השמדת חיזבאללה, הסרת ההרתעה האיראנית על ישראל, ופגיעה קשה במשטר ובמולדת האיראנית יכולות להשיג את המטרה האסטרטגית הנחוצה לישראל.

בעת כתיבת שורות אלו חיזבאללה נמנע עדיין מלהתערב באופן פעיל מאוד במלחמה הנוכחית. זה יתרון מבחינתה של ישראל; לישראל עדיפה מלחמה בחזית אחת בלבד. אם חיזבאללה אכן יחליט עכשיו להטיל את כל כובד משקלו למערכה הדבר יכפה כמובן על ישראל מלחמה בשתי חזיתות, אומנם עם תנאי פתיחה טובים לאין שיעור לעומת ה-7 באוקטובר. אך גם אם חיזבאללה יימנע מליצור עימות מלא עם ישראל, אין משמעות הדבר שישראל יכולה להימנע לאורך זמן מליצור עימות איתו, במועד ובנסיבות המתאימים לישראל.

צה"ל טוען זה תקופה ארוכה שהוא מוכן ומיומן להתמודד עם האיום מחיזבאללה. לאור אירועי ה-7 באוקטובר אולי אין לקבל טענה זאת כמובנת מאליה; ודאי ששום מנהיג פוליטי ישראלי לא היה מוכן עד כה לערוך לטענות אלו בחינת מציאות. אך המצב היום שונה ממה שהיה לפני חודש, לפני שנה או לפני עשור:

צה"ל מוכן לפעולה; כל כוחותיו מגויסים ופרוסים בגבולות.

כיום ברורה האיוולת שבאסטרטגיית ההרתעה שישראל נהגה בה עד כה. ישראל אינה יכולה עוד להניח כי היא יכולה להרתיע את השליחים של איראן לאורך זמן, ולהרשות לאיראן להמשיך לחמש ולבצר את יכולותיו של חיזבאללה.

לישראל אין ברירה, אם היא חפצה לשרוד, אלא לגבות מאיראן מחיר הכבד מהמחיר שהיא עצמה שילמה. לשם כך, כפי שנכתב לעיל, על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית

בהימנעותה, או בכישלונה, ליזום מתקפה רב-חזיתית פתאומית על ישראל, נראה כי איראן איבדה את ההזדמנות הטובה ביותר שלה להשמיד את ישראל. מול הכוחות שהיא פרסה סביב ישראל עומד צבא ישראל גדול וחזק בהרבה. ההחמצה של איראן יכולה לעלות לה בהשמדת חלק ניכר מהמשאבים הצבאיים שטיפחה באזור בעשורים האחרונים. אך תוצאה זאת תלויה לחלוטין בנחישותה של ישראל לנצל את ההחמצה האיראנית, להשתמש בכוחה המגויס כדי להסיר את חמאס וכן את חיזבאללה מלוח המשחקים האזורי, ולהפליא מכות באיראן עצמה כעונש על חלקה במתקפת ה-7 באוקטובר. אם לא תעשה זאת, איראן תינצל מהשלכות כישלונה האסטרטגי ותישאר חופשייה לתכנן ולערוך "7 באוקטובר" חדש בעתיד.

המאזן האסטרטגי האזורי

המאזן האסטרטגי האזורי מושפע עמוקות מהמדיניות של גורמים מחוץ לאזור, כולל ארה"ב, רוסיה וסין, ונתייחס למשמעות ההתפתחויות באזור למדיניות של ארה"ב בחלק הבא. בחלק זה נתייחס לרגע לאזור כאקוסיסטם אסטרטגי עצמאי.

ציר ההתנגשות העיקרי באזור הוא בין ישראל לאיראן. צמיחתה הכלכלית והטכנולוגית של ישראל בשנים 2003-2021 תרמה רבות להחלטות של חלק מהמדינות הסוניות השמרניות באזור ליצור קשרים ושיתופי פעולה עם ישראל; חלקן אפילו כוננו יחסים דיפלומטיים עם ישראל במסגרת הסכמי אברהם. החל מ-2021, עם פרוץ המהומות של ערבים בערי ישראל, החלו מדינות האזור להבין טוב יותר את החולשות של ישראל: הססנותה לטפל באופן החלטי בגרורות איראניות מחוץ, או בפורעים לאומניים מבית.

אפשר לתאר את המדיניות של המדינות הסוניות השמרניות באזור כפוסחת על שני הסעיפים. הן

אינן בטוחות אם כדאי יותר להמשיך להתחבר לישראל תוך התנגדות לניסיונות של איראן להפוך להגמון אזורי, או להשלים עם הגמוניה זאת כעובדה מוגמרת. שיקולי משטרים אלו מושפעים כמובן גם על ידי המדיניות האמריקנית, שהייתה מאז 2002 (וכן בתקופת 2012-2016) מדיניות של פיוס איראן בסגנון מדיניות המערב בשנות ה-30 של המאה האחרונה.

אם ישראל תנקוט שוב יוזמה אסטרטגית, תפגע קשות במערך הרב-חזיתי שאיראן בנתה סביבה ותגבה מחיר כבד מאיראן עצמה, הדבר יעשה רבות כדי לשקם את כוח ההרתעה שלה. לעומת זאת המוניטין והעוצמה של איראן ייפגעו לעומת המצב ששרר בשנים האחרונות. ייתכן שהדבר יאפשר לישראל להכות עוד במוניטין ובמעמד של איראן בשילוב עם מדינות אחרות באזור שהאינטרסים שלהן מנוגדים לאלו של איראן, כגון טורקיה, אזרבייג'אן ומדינות המפרץ. [18] אך תנאי לכך הוא שישראל תכה בברזל בעודו חם: תנצל את החולשות האיראניות הנובעות מהמצב האסטרטגי הנוכחי, לאור ההתגייסות של צה"ל ושל דעת הקהל הישראלית, כדי להשמיד הן את חמאס והן את חיזבאללה.

השלכות אסטרטגיות גלובליות:

לא כאן המקום לביקורת ממצה על מדיניות הביטחון של ארה"ב מאז 2008. די לציין כי ממשלים אמריקניים עוקבים הפגינו חובבנות אסטרטגית מחפירה, כאילו שהפגנת חוסר העניין של ארה"ב בחלק מסוים של העולם לא תאתגר את יריביה של ארה"ב בכל העולם כולו לבחון אם אפשר לנצל את החלשת הרצון והמוראל של ארה"ב בזירה אחת גם בזירות אחרות. ראוי גם לציין את האיוולת שבניסיון להגיע להסכמים עם משטרים טוטליטריים תוקפניים עוד לפני שהוכח להם כי תוקפנות תביא להתנגדות חמושה נחושה.

אין הכוונה כי ארה"ב אינה יכולה או צריכה לתעדף את השקעותיה בביטחון לאומי, אך אין היא יכול ליצור רושם שהיא נוטשת אזור זה או אחר בעולם. התוצאה הבטוחה של מדיניות כזאת היא הזמנת תוקפנות נגד ארה"ב, בעלי בריתה, ומערכת הביטחון והפיננסים שארה"ב השקיעה בה כבר 80 שנה. מול המדיניות התוקפנית של שלישיית המעצמות הטוטליטריות התוקפניות [2] סין, רוסיה ואיראן [3] מדיניות אמריקנית של שיתוף הנטל (burden-sharing) היא הראויה: ארה"ב תשקיע כסף ואמצעי הגנה בהגנתן של מדינות המוכנות ומסוגלות להשקיע במקביל: המדינות הסקנדינביות, פולין, הודו, אוסטרליה, דרום קוריאה, יפן וכמובן ישראל.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית פותחת הזדמנות אסטרטגית לא רק לישראל אלא גם לארה"ב [4] בתנאי שכמו ישראל תנקוט גם ארה"ב יוזמה באופן נחוש ומיידי. יש להפסיק מייד את המדיניות של פיוס איראן. על ארה"ב להכיר בכך כי האינטרס שלה, לא פחות מאשר זה של ישראל, הוא לגרום לאיראן לסגת, אסטרטגית וגאוגרפית, לגרום להשמדת פרויקט הגרעין שלה, כך שלמדינות אחרות באזור יהיה מניע חדש לשתף פעולה עם ארה"ב ולא עם טהרן. המחיר מבחינת ארה"ב לא יהיה מבוטל, בהון ובמידה פחותה באמצעי לחימה, אך פחות מהמחיר הכרוך בהמשך המדיניות הנוכחית.

ממשל ביידן נקט שני צעדים בכיוון הנכון. צעד אחד הוא קריאת הממשל להוסיף סיוע צבאי בסך 14 מיליארד דולר לישראל.[19] הצעד השני הוא שליחת כוחות ימיים אמריקניים לאזור, והאיום האמריקני לאיראן [20] שאם איראן תתערב בלחימה היא תסתכן בעימות מזוין מול ארה"ב.[20] האם האיום רציני? איש אינו יודע, כולל המשטר בטהרן.

מדיניות אמריקנית בת קיימא במזרח התיכון דורשת השקעה מתמדת ונחושה באזור [2] לא רק בכסף או בנשק אלא במדיניות הנכונה. ארה"ב צריכה לעמוד על כך שההשפעה של המשטר האיראני הטוטליטרי והתוקפני תיסוג. כפי שהתחילה [2] כך על ארה"ב להמשיך, לתמוך בישראל ללא היסוס במישור הדיפלומטי כמו במישור אמצעי הלחימה, בעוד ישראל מבצעת את מה שהוא אינטרס אמריקני לא פחות מכפי שהוא אינטרס שלה: השמדת חיזבאללה וסיכול האג'נדה האיראנית באזור. בהמשך על ארה"ב לעודד יצירת קואליציה אזורית בין ישראל לבין המדינות הסוניות השמרניות, חמושות ומאומנות דיין כדי לעצור ניסיונות תוקפנות איראניים עתידיים, על מנת שארה"ב תוכל להתקדם עם השקעות משמעותיות יותר באזורים אחרים בעולם.

ד"ר יצחק קליין הוא עמית במכון משגב לביטחון לאומי ולאסטרטגיה ציונית.

הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן של המחברים בלבד.

[1] ד"ר (סמ"ר במיל) יאיר אנסבכר, לוחם לוט"ר, ריאיון, כאן חדשות, 14.10.2023. https://twitter.com/kann_news/status/1713059234122715401. ד"ר אנסבכר היה לוחם באחת היחידות הראשונות שהגיעו לזירת הלחימה, כיתרו והשמידו את כוח הטרור של חמאס.

[2] אנסבכר, תדרוך בע"פ.

Hanna Davis, "New Hezbollah Museum Puts Spotlight on Syria Intervention", [3] *The New Arab*, 28 September, 2023

<https://www.newarab.com/analysis/new-hezbollah-museum-puts-spotlight-syria-intervention>

Colin P. Clarke and Chad C. Serena, "Hezbollah is Winning the War in Syria", *The RAND Blog*, January 30, 2017

<https://www.rand.org/blog/2017/01/hezbollah-is-winning-the-war-in-syria.html>

Hezbollah and Syria: From Regime Proxy to Regime Savior", in *Insight Turkey*, "Spring 2014, Volume 16, Number 2

<https://www.insightturkey.com/commentaries/hezbollah-and-syria-from-regime-proxy-to-regime-savior>

magazine of Turkey's SETA Foundation for Political, Economic and Social] [Research

Tal Beerli, "The Radwan Unit (Radwan Force – Unit 125)", Alma Research and [4] Education Center, Special Report, January 5, 2023

<https://israel-alma.org/2023/01/05/the-radwan-unit-radwan-force-unit-125>

Shaan Shaikh and Ian Williams, "Hezbollah's Missiles and Rockets: An [5] Overview", Center for Strategic and International Studies, Washington D.C., July 2018

https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180705_Williams_HezbollahMissiles_v3.p

Iran's Islamist Proxies in the Middle East", September 12, 2023, Wilson" [6] .Center, Washington D.C

<https://www.wilsoncenter.org/article/irans-islamist-proxies>

Shaan Shaikh ("Iranian Missiles in Iraq", Center for Strategic and [7] ,.International Studies, Washington D.C

December 2019, [https://missilethreat.csis.org/wp-content/uploads/2021/04/191211_IranianMissiles\(Iraq.pdf](https://missilethreat.csis.org/wp-content/uploads/2021/04/191211_IranianMissiles(Iraq.pdf)

Michael Segall, "New Houthi Attacks on Strategic Targets in Saudi Arabia and [8] , "Yemen

Jerusalem Center for Public Affairs, 15 September, 2021

New Houthi Attacks on Strategic Targets in Saudi Arabia and Yemen

Dr Raz Zimmt, "Declarations of Senior Iranian Officials Concerning the West Bank Point to Intensifying Iranian Effort to Expand its Influence in this Arena", Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center, 13.02.2023
https://www.terrorism-info.org.il/app/uploads/2023/02/E_029_23.pdf

[10] ראה לדוגמה אמיר בוחבוט, "מאיראן דרך חלפנים ועד מחבלים: מסלול כספי הטרור ביהודה ושומרון", וואלה חדשות, 30.09.2023, news.walla.co.il/item/3611192/

[11] אסף גיבור ושילה פריד, "המערכת המשומנת להסתת ערביי ישראל לטרור", מקור ראשון, 19.03.2023

<https://www.makorrishon.co.il/news/593125>

[12] ראה לדוגמה יואב זיטון, "המטרה: חיסול בכירי ארגון פשע. האמצעי: מטעני חבלה מאיראן, דרך חיבאללה", *Ynet news* (עברית), 24.08.2023, <https://www.ynet.co.il/news/article/rkz5plan6h>

Israel drafts 300,000 Reservists as it Goes on the Offensive", *Reuters*, [13] October 9 2023
[https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes-offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20\(Reuters\),military%20spokesperson%20said%20on%20Monday](https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes-offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20(Reuters),military%20spokesperson%20said%20on%20Monday)

[14] אלון חכמון, "בגלל המלחמה: מאות כיתות כוננות חדשות, גם במרכז", מעריב, 19.10.2023, <https://www.maariv.co.il/news/military/Article-1046146>

[15] אמיר בוחבוט וגיא אלסטר, "ליל לחימה בגדה: קרבות אש, עצורים ושלושה הרוגים פלסטינים", וואלה, 19.10.2023, <https://news.walla.co.il/item/3617141>; ג'קי חורי והגר שיזף, "שוטר מג"ב נהרג בעימותים ליד טולכרם; ששה פלסטינים נהרגו

בתקיפת כתב"מ", הארץ, 19.10.2023

<https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-10-19/ty-article/0000018b-45f0-d242-abef-57f608e30000>

[16] למיטב הידיעה בעת כתיבת שורות אלו ידוע על פגיעה בטרמינל הנפט של קצא"א ליד אשקלון:

Sherri Su, "Oil Tanker Sails to Israeli Red Sea Port to Avoid Conflict", Bloomberg, 19.10.2023 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-19/oil-tanker-sails-to-israeli-red-sea-port-to-avoid-conflict#xj4y7vzkg>

Iran Helped Plot Attack on Israel Over Several Weeks", *Wall Street Journal*, [17]
8 October 2023

www.wsj.com/world/middle-east/iran-israel-hamas-strike-planning-bbe07b25

[18] ד"ר דוד וורמזר ממכון משגב לביטחון לאומי, מומחה לאיראן, הציע שערעור העמדה האיראנית בסוריה והפלת משטר אסאד שנמצא בחסותה עשויים לערער את המוניטין של המשטר האיראני מבית עד כדי ערעור יציבותו הפנימית. אין באפשרותנו לגבש עמדה מבוססת נתונים לגבי הצעה זאת. עם זאת, פגיעה קשה בעמדות של איראן בעזה ובלבנון עשויה לפתוח פתח לניצול חולשות המשטר האיראני על ידי טורקיה ואזרבייג'אן, טורקיה בסוריה ואזרבייג'אן בחבלי ארץ מאוכלסי אזרים בצפון איראן. במקרה זה ייתכן שיהיה לישראל אינטרס לקדם מטרות אלו.

Biden asks Congress to okay \$14 billion in aid to Israel, \$61 billion for" [19]
Ukraine", *Times of Israel*, 20 October 2023
<https://www.timesofisrael.com/biden-asks-congress-to-okay-14-billion-in-aid-to-israel-61-billion-for-ukraine>

Justin Sink, "US Warned Iran in Back-Channel Talks on War, Sullivan Says", [20]
Bloomberg News, October 15 2023
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-15/us-has-had-back-channel-with-iran-in-recent-days-sullivan-says>

כיצד איראן מתכוונת לסייע לחמאס לנוכח המלחמה?

31.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

מאז החלה המלחמה בעזה, איראן שוקלת כיצד להיערך לטלטלה הגדולה באזור, וכיצד לסייע לחמאס. תמיכתה בשאיפה להשמדת ישראל היא עמוד תווך במדיניותה. לפיכך, בנאומים שנשא מאז מתקפת חמאס העניק לה מנהיג איראן ח'אמנהאי אישור דתי-מוסרי. לדבריו, מדובר במתקפת גומלין לגיטימית אל מול האכזריות הישראלית כלפי הפלסטינים. ח'אמנהאי גם הדף ביקורת בעולם נגד טבח ושבי נשים, טף וזקנות כשהצהיר שכלל אזרחי ישראל הינם חמושים.

נראה שהנהגת איראן שואפת כרגע להשאיר את טהראן מחוץ למעגל הלחימה, ואינה מעוניינת לגלוש לעימות עם ישראל או עם ארה"ב שיסכן את מתקני הגרעין שלה ואת יציבות משטרה. רויטרס דיווחה מפי שלושה מקורות ביטחוניים מערביים שבצמרת האיראנית הוחלט שחיזבאללה יבצע מתקפות נגד ישראל בצפונה, ומליציות שיעיות עיראקיות, שנתמכות על ידה, תבצענה מתקפות בפרופיל נמוך נגד יעדים אמריקאים באזור (לפי הפנטגון, המליציות ביצעו עשר מתקפות נגד יעדים אמריקאים בעיראק ובסוריה מאז ה-17 באוקטובר). זאת במטרה למנוע הסלמה שעלולה למשוך את איראן לתוך המלחמה. ב-15 באוקטובר הודיעה שגרירות איראן באו"ם שטהראן לא תתערב במלחמה, כל עוד ישראל לא תנסה לתקוף אותה.

נראה שאיראן מתכוונת לסייע לחמאס בשני היבטים. היא תנסה להעביר אמל"ח לחמאס בעזה, ואפשר שתנסה לתקוף אינטרס ישראלי באחת ממדינות המערב.

כוח קודס מתמחה בהברחות אמל"ח, אך לצידו קיימת תשתית אזרחית-לכאורה נרחבת שמסייעת למערך ההברחות האיראני. נראה שאגודת הסהר האדום האיראני, שפועלת בשירות המערך הזה מאז שנות השמונים, היא האמצעי שדרכו טהראן מבקשת כעת להעביר אמל"ח, וייתכן שאף אנשי כוח קודס, לרצועת עזה. לחילופין, האגודה מבקשת לכל הפחות להעביר סיוע הומניטרי כדי לחזק את ההשפעה האיראנית בעזה, בייחוד לנוכח הלחץ האינטנסיבי שהחברה הפלסטינית בעזה סופגת במלחמה. האגודה פועלת מזה שנים ברצועת עזה מתוקף "חוק התמיכה במהפכה האסלאמית של העם הפלסטיני" שאושר בפרלמנט האיראני ב-1990. החוק מסמך אותה להעביר סיוע כספי למשפחות של אסירים ושהידים פלסטינים, בתיאום עם נציגי משה"מ ומיניסטריון המודיעין האיראני.

כפי שנחשף בוויקייליקס האגודה צברה רקורד עשיר של הברחות אמל"ח, לאחר שבמלחמת לבנון

השנייה הבריחה לחיזבאללה אמל"ח בכיסוי של ציוד רפואי, והעבירה ללבנון אנשי משה"מ ומיניסטריון המודיעין בלבוש אנשיה. האגודה גם שימשה את איראן להבריח אמל"ח לאופוזיציה השיעית בבחריין ובתימן. סעיד קאסמי, לשעבר מפקד בכיר במשה"מ, הודה ב-2019 שבכיסוי האגודה הבריחו משה"מ אמל"ח למוסלמים שלחמו בבוסניה במלחמה בשנות התשעים, ואימנו פעילי טרור, ובהם אנשי אל-קאעידה. מפרסומי האגודה עולה שבכוונתה לשנע את הציוד לעזה בסיוע חברת התעופה האיראנית קשם-אייר, הידועה במשלוחי נשק מטעם כוח קודס לסוריה. שר החוץ המצרי קיבל בברכה בשיחתו עם מקבילו האיראני עבדאללהיאן ב-22 באוקטובר את בקשתו לאפשר לאגודה להעביר סיוע לעזה.

עוד מסתמן שטהראן מקדמת פיגוע נגד יעד ישראלי במדינה מערבית. שר המודיעין האיראני ח'טיב הצהיר ש"העמים שוחרי החופש ברחבי העולם" ינקמו בארה"ב ובממשלות שתומכות בישראל במלחמה בעזה. האיום המרומז מצידו מגיע בהמשך למוטיבציה האיראנית לקדם פיגועים נגד ישראל בחו"ל. זו נחשפה על ידי ראש המוסד בספטמבר, כשהצהיר שבשנה האחרונה סוכלו 27 פיגועים בשליחות איראן נגד ישראלים ויהודים באירופה, באפריקה ובדרום אמריקה. מיניסטריון המודיעין האיראני מעורב באופן ממשתי בפיגועי חו"ל, לאחר שהוביל את הפיגוע בבניין הקהילה היהודית בארגנטינה ב-1994 שבוצע על ידי חיזבאללה.

מול זאת, על ישראל לפעול מול מצרים כדי למנוע העברה של סיוע איראני לרצועת עזה, ולהגביר את מאמצי הסיכול מול ניסיון איראני אפשרי לפגוע באינטרס ישראלי באירופה ובארה"ב.

ימי מלחמה: כך איראן מתכוונת לסייע לחמאס

31.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

הסיוע האיראני לחמאס יכול להגיע בשתי דרכים: העברת אמל"ח לעזה, וניסיון לתקוף אינטרס ישראלי באחת ממדינות המערב.

לפרק את הציר המונגולי

31.01.2024 | חנן שי | אל"מ במיל" written by

כבר מדיווחי המלחמה הראשונים היה ברור שהאכזריות המפלצתית של חמאס איננה נאצית; מהעדויות הנצברות ופקודות המבצע של חמאס מתברר, שהמפלצתיות החמאסית לא הייתה ספונטנית, אלא דוקטרינת הלחימה של ג'ינג'יס חאן.

זו דוקטרינת הכרעה שמבוססת על חשיבתו של סון טסו הסיני [2] המקביל בחשיבתו הגאונית לקלאוזביץ המערבי.

יסודותיה של הדוקטרינה הם: טקטיקה של גישה עקיפה; הימנעות מקרב סדור, אלא אם כן נערך בתנאים נוחים ביותר; הטרדה מתמדת ושוחקת של האויב; התקפת פתע במבצעי טרור וגרילה; אומנות הסתתרות והסתרת כוונות; לוחמה פסיכולוגית שנועדה לשלוט בכוח הרצון של האויב ולהרדים אויב עשיר ומפונק.

אויב כזה הייתה סין שפתחה את שערי חומתה ואפשרה לאויב להסתובב בה, להכירה על בוריה ואף להיכנס לתחומה ולכובשה כמעט ללא לחימה.

גורם משפיע בדוקטרינה הוא מודיעין מדויק. לשם השגתו הוחדר ליעד התקיפה "גיס חמישי" שאנשיו התגוררו, סיירו וריגלו את הארץ במטרה לאסוף מודיעין וכן להוריד את מוראל האוכלוסייה באמצעות רציחות אכזריות ואקראיות; אלו, נועדו לגרום לתושבי ישוב שאותו עמדו לתקוף, להיסגר בבתייהם, כדי להבטיח שבהתקפה לכיבוש, יחוסלו כל תושביו.

לפי המידע המוקדם שנאסף הפרשים הקלים והמהירים של עוצבות הטומאן, שדאגו להסתיר את נוכחותם ואת הכנותיהם, הפתיעו והממו את היישוב שתקפו ובחסות ההלם והאימה, ערפו, שחטו, שרפו, אנסו, בזזו, החריבו והשמידו כל חפץ מיותר מבחינתם והמשיכו ליישוב הבא. עשרות ואולי מאות שנים אחרי הבליצ' הג'ינג'יסחאני, די היה באדם שיצעק מתוך שינה "מונגולים", כדי שיעיר שלמה תתרוקן כליל מתושביה.

בהתבסס על הדוקטרינה הסדורה הזו, עוצבות הטומאן של ג'ינג'יס חאן התנפלו במאה ה-13, כסופת הוריקן, על העולם במטרה להשליט בו את תרבותם.

אחרי שהרסו בזמן קצר יחסית את הערים האגדיות בוכרה וסאמארקנד ושמו קץ לתור הזהב של האיסלאם הם פנו לאירופה והגיעו עד לויסלה והסתלקו ממנה ביוזמתם.

ברוסיה הוקמה ממלכת 'הורדת הזהב' ששלטה בה 200 שנה והטביעה "חותם מונגולי" על יימחה על האופי הרוסי."

כמעט וודאי שהמלחמה בישראל משרתת 'ציר מונגולי': רוסיה עם חותם מונגולי וטהרן עם

האינטרס של רוסיה במלחמה: להיחלץ מהסטיכיה האוקראינית בכבוד; האינטרס האירני: למנוע הכרה של סעודיה בישראל, בידעה שהיא נועדה לממש את חזון חידושו של תור הזהב האיסלאמי שג'ינג'יס חאן שם לו קץ ב-1258; להסרת המזלג שהסונה תקעה בעיני השיעה, גויסו חמאס וחיזבאללה.

את הציר המונגולי צריך לפרק עכשיו ע"י הוצאת רוסיה שבניגוד לפאנטיות השיעית של טהרן, האינטרסים שלה שונים.

הגיית הרעיון היצירתי לניתוקה הוא מבחנה הגדול של המדינאות האמריקנית.

מבודד מרוסיה שעשויה לממש את האינטרסים שלה בדיפלומטיה, הפלתו של המשטר הנאצו-איראני בטהרן, עשויה להיות קלה יותר. מנותקת מטהרן ומסעודיה § אבן ראשה בסדר האזורי החדש שטהרן חותרת לסכלו, קהיר היא המפתח לסיום המלחמה בהעברת פליטי עזה לשטחה.

הטאבו על רעיון העברתם (העברתם מתנגשת במדיניות הנצחת הפליטות במצבה ב-49) נשבר השבוע ע"י א-סיסי בהצעתו שישראל תעבירם לשיקום בנגב;

את המערכה הצבאית בצפון וגם בדרום, צריך לנהל לאור מידת הצלחתה של המדינאות הישראלית לקבל בעצמה את רעיון 'הציר המונגולי תחילה' ולשווקו לארה"ב. למימושה, אם תתקבל, עשויה להידרש השהייה של המהלך הקרקעי ברצועה.

את ההשהיה צריך לנצל להמשכת 'הכתוש' בתפיסת 'הכתוש וכבוש' של צה"ל, להמשך מאמצי שחרורם של החטופים, לתגובות על תקיפת ישראל בצפון, שישרתו ככל הניתן, את המתקפה בצפון אם היא תתבצע ולמאמץ לטילטולן של הדמוקרטיות הליברליות המפונקות בהפצת סיפורי ג'ינג'יס חאן והדוקטרינה שלו, בדגש על "הגיס החמישי".

פורסם בערוץ 7, בתאריך 25.10.2023.